

ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ¹⁾

ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ

Ἑθνεύει' Αδ.
- ΓΣ' 194
σ 65-82.

21) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ G. F. Abbott: *Record of Sir John Finse's, Embassy 1674—1681, London 1920.*

(Σελ. 93) Ἐξ μίλια μακρὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως συνήντησαν τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν Γάλλοι καὶ Ὀλλανδοί, κατοικοὶ τοῦ Πέρα, οἱ ὅποιοι εἶχον μεταβῆ διὰ περιοδεῖαν εἰς τὴν Ἀδριανουπόλιν. Ἀπλοὶ πολῖται, χωρὶς ἐπίσημον ιδιότητα, προσετέθησαν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ πρεσβευτοῦ.

Συνεχίζομεν τὴν ἱστορίαν μας καὶ ἐννοεῖς μετὰ μεσημβρίαν, παρουσιάζονται ἔμπροσθέν μας μεγαλοπρεπεῖς θόκοι, ὕψηλοι λευκοὶ μιναρέδες, ὑποκόκκινοι ὄροφοι σκεπασμένοι με χρυσίδα μετὰ πρασίνων φύλων—ὄνειρον ὠραιότητος πόλεως.

Δύο μίλια ἔξω τῆς μαγικῆς πόλεως, ὅπου ὄραϊον κιόσκι εὗρίσκετο πλησίον ἀστραπτύσης βρύσεως, δωδεκάς ἀκολουθῶν ἀναμένουν μὲ δωδεκάδα ἀλόγων τοῦ Σουλτάνου· ὅλα τὰ ἄλογα λαμπρά, καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν πλουσίως κοσμημένα μὲ χρυσὸν καὶ ἄργυρον· τὸ ἄλογον διὰ τὸν πρεσβευτὴν λάμπον ἀπὸ πολυτίμους λίθους καὶ μαργαρίτας ἀπαστράπτοντας. Ὁ πρεσβευτὴς καταβαίνων ἀπὸ τὴν sedia τοῦ ἵππευι τὸν ὄραϊον ἵππον, ἔπεται ἡ ἀκολουθία του καὶ ἡ ἔφιππος συνοδεία ἐκκινεῖ. Ἀὐτὸν προχωροῦν πολὺ καὶ τοὺς συναντᾷ τιμητικὴ φρουρὰ ἐξήντα τσαούσηδων ὑπὸ τὸν τσαούσμπαση. Αἱ δύο συνοδεῖται ἀνταλλάσσουν τὰς συνήθεις φιλοφρονήσεις, ἡ τιμητικὴ φρουρὰ ἐπιστρέφει καὶ ἡ ἀκολουθία εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν. Ἦτο θριαμβευτικὴ εἴσοδος μὲ οἷαν λαμπρότητα θὰ ἐπεθύμει τις. Πρῶτοι βράδιζον οἱ τσαούσαι μὲ τὰ ὑψηλὰ λευκὰ ἐπίσημά των σαρίκια ἀνὰ δύο. Μετ' αὐτοὺς ἵππευον ὁ τσαούσμπασης καὶ ὁ καπουτζίμπασης μὲ ἐπισήμους στολὰς, μακροὺς χιτῶνας χωρὶς μανίκια ἐκ χρυσοῦ μὲ πλούσιον

1) Ὅρα «Ἑθνεύει» ΓΓ' σ. 258—265.

(Σελ. 151) Οἱ Cordeliers [Ἰσπανοὶ Φρέριδες τῆς Ἱερουσαλὴμ] καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἔμειναν μὲ τὸν Sir John πληροῦντες τὰ ὅτα του ἡμέραν καὶ νύκτα μὲ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς τύχης των.

(Σελ. 153—157) Εἰς τὸν ἱππότην [Sir Thomas Baines] ἔλαχε ἡ μοῖρα νὰ συναντήσῃ μίαν μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν φυσιογνωμίαν—τὸν λίαν τιμώμενον καὶ ἀπεχθῆ Σεῖχ Βανῆ ἐφένδην, πρῶτον σύμβουλον καὶ ἱεροκήρυκα τοῦ Σουλτάνου, ἅγιον ἄνθρωπον ὅστις ἐγνώριζε πῶς νὰ διατηρῇ τὴν αὐτοκρατορικὴν εὐνοίαν καθυποχάζων τὴν αὐτοκρατορικὴν συνείδησιν ἐπὶ τοιούτων σημείων δηλ. πῶς νὰ διαθέτῃ τις διὰ τὸ κυνήγιον καὶ τὸ χαρέμι ὅ,τι ἦτο προωρισμένον διὰ τὸ κράτος. Ὁ Μ. Βεζύρης Ἀχμέτ Κιουπροῦλη ἀπέφυγε φρονίμως νὰ κάμῃ ἀνταγωνισμὸν εἰς τὸν φημισμένον αὐτὸν ἅγιον, λαμβάνων αὐτὸν ὡς συνεργάτην. Ὁ Βανῆ, ὅπως μᾶς τὸν περιέγραφε ὁ αἰδес. John, ἦτο ἀπεχθής, καμπουράκος μὲ ζουγριασμένους μῦς, καὶ τὸ ἓνα του μάτι μικρότερον τοῦ ἄλλου, ὡς ἂν εἶχε μαζεύσῃ στὴ μπουγάδα, πρὸ ἀσχημομούρηι ἅγιον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῇ τις. Ὁ Βανῆς ἦτο φανατισμένος διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀσχύτητα. Δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ ἀποφανθῇ τις ποῖον ἐκ τῶν ἀκαταστάσεων εἶσαι περισσότερον, τὸν μωαμεθανὸν αἰρετικὸν ἢ τὸν ἄπιστον χριστιανόν. Ὅπως δὲποτε μεταξὺ τῶν τελευταίων εὐρίσκοντο τὰ ἐλαττώματα τοῦ θύματος. Ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1661 εἶχε κηρύξῃ ὅτι ἡ κατάπτωσις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὀφείλετο εἰς τὴν μεγάλην ἐλευθερίαν, ἣ ὅπου ἐπετίθει εἰς τοὺς χριστιανούς πληθύνους νὰ ζοῦν μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ νὰ τοὺς προμηθεύουν κρασί. Αἱ πυρκαϊαὶ καθὼς καὶ αἱ ἐπιδημίαι ἀποδοῦναι μετεδόθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινὴν ἀπεδίδοντο ὁμοίως εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὡς συνέπεια τῆς τοιαύτης ἀναρμόστου ἀνεκτικότητος. Κατὰ προτροπὴν τοῦ ἐξεδόθησαν αὐτοκρατορικαὶ διαταγαὶ ἀπαγορεύουσai τὴν ἀνοικοδόμησιν ἡρειπωμένων ἐκκλησιῶν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ κρασιοῦ. Καὶ ἐνῶ ὁ Σουλτάνος ἠθέλε νὰ τιμωρῇ διὰ θανατικῆς ποινῆς τοὺς οἰνοπότας, ὁ Σεῖχης τοὺς ὑπέσχετο αἰωνίαν τιμωρίαν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Κάθε Παρασκευὴν ἄφριζε πότε εἰς ἓνα τζαμί καὶ πότε εἰς ἄλλο, καὶ ὁ Σουλτάνος ὁ ἴδιος ἦτο προσεκτικὸς ἀκροατὴς εἰς τὰ κηρύγματά του. Ὅπως δὲποτε λυπεῖται τις ὅταν μανθάνῃ ὅτι ὁ Βανῆ ἐφέντης κατέπνευεν ἐν τῷ κρυπτῷ μεγάλῃ ποσότητι τοῦ ὕγρου, τὸ ὅποιον ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἀνεθεμάτιζε. Δυνατὸν ἐν τούτοις δι' αὐτόν, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ ἄλλους ἁγίους ἀνθρώπους, νὰ ἔδιδεν ἰδίαν ἄδειαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐθεώρει ὅτι, ἐπιθυμία αἱ ὁποῖαι εἰς κοινὸν θνητὸν ἦσαν ἀμάρτημα, ἦσαν ἐπιτετραμμέναι εἰς ἓνα ἅγιον ἄνθρωπον.

Εἰς ἀπὸ τοὺς δραγομάνους τοῦ Sir John καὶ ὁ ἀποστάτης κόμης Bocareschi ἐστάλησαν νὰ τὸν ζητήσωσι συνέντευξιν. Ἐφεραν τὴν ἀπάντησιν ὅτι ὁ Sir Thomas θὰ ἐγένετο εὐμενῶς δεκτός. Πράγματι μετέβη καὶ

μιᾶς διπλῆς μποτίλιας, τὴν ὁποίαν ἐκράτησα νὰ πῶ εἰς ὑγείαν τῆς μεγαλειότητός κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν ὁποίαν ἤθελον λάβει τὰς διομολογήσεις μου. Ὁ τρόπος αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖον ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Τούρκους ἦτο τόσον καινοφανής, ὥστε ἐπέφερε τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων του.

Καὶ ἐπὶ ἄλλου ἀντικειμένου ὁμοίως ὁ Sir John ἐδείχθη ἀδιαφορῶν εἰς τὴν γνώμην τῶν γειτόνων του. Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν εὐρίσκετο εἰς ἐξώλης Ἰταλὸς ἀλλαξοπιστήσας, ὁ κόμης Bocareschi· τὴν ὅλως ἀνεπιθύμητον αὐτὴν γνωριμίαν ὁ πρεσβευτὴς τὴν συνεμερίζετο μὲ τὸν αἶδελφον John Covel. Ὁ Ἄγγλος ἐφημέριος ἐγνώριζε τὸν Κόμητα ἐπὶ ἔτη καὶ δὲν ἐλανθάνετο εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἀτόμου τούτου. Αὐτὸς ὁ Bocareschi, ἔγραφε, ἦτο παράσιτος, ἀστείος, εἶχε ὀλίγην παιδείαν καὶ ἐγνώριζε τελείως τὰ λατινικά, ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἀθλίων προδοτικῶν του κατορθωμάτων ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν ὅλων τῶν πρεσβευτῶν. Ἀλλὰ καίτοι ἐγνώριζε τὸν Ἰταλὸν ὡς ἄθλιο κορμὶ καὶ ὡς κτήνιος, ὅπως τὸν ὀνομάζει, ἐν τούτοις τὸν μετεχειρίζετο διότι ὁ τυχοδιώκτης ἦτο muteferrika καὶ ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς πολλὰ μέρη τὰ ὁποῖα ὁ αὐτὸς John ἐπεθύμει νὰ ἐξερευνήσῃ. Μὲ τοιούτους σκοποὺς τώρα καὶ ἡ ἐξουχίτης του ἐφιλοξένει τὸν ἄθλιον κόμητα εἰς τὸ τραπέζι του σχεδὸν ἡμέραν ἑκάστην.

(Σελ. 136—8) Ἐξεδηλώθη παντάλως ἐν Ἀδριανούπολει, ὁ Σουλτάνος καταφύγει εἰς τὸ Ἀκ-Βουγά. Ὁ πρεσβευτὴς εἰς τὸ Καραγάτς (Σελ. 138) Ἐπὶ τοῖς 6 Σουλτάνος ἀποφασίζει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἀνάκτορά του εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ νὰ τῇ δώσῃ ἀκρόασιν καὶ τὴν 27 Ἰουλίου μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς, ὅσην τσαούσαι φθάνουν εἰς Καραγάτς νὰ ὀδηγήσουν τὴν ἐξοχότητά του. Ἀκολουθεῖ μὲ τοὺς συνοδοὺς του, τοὺς ἀπεσταλμένους μέχρι τῆς εἰσόδου τῆς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀρδαξυλίνης γεφύρας καὶ ἀναμένουν ἐκεῖ τοὺς λοιποὺς τσαούσηδες, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν τιμητικὴν φρουράν. Καὶ τότε διελθόντες τὴν γεφυραν ἐπβαίνουν τῶν ἀλόγων των καὶ ἐκκινοῦν μὲ τὰ χαράγματα.

(Σελ. 148) Παρ' ὅλας τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου τὸ Καραγάτς ἦτο γνωστὸν καταφύγιον διὰ τοὺς πότας. Κατὰ διαστήματα ὁ ἀγὰς τῶν γενιτσάρων μετέβαινεν ἐκεῖ νὰ ἰδῇ ἂν ὁ νόμος τηρεῖται. Ἐπειδὴ ὅμως ἐτησίως ἀπελάμβανε 10000 τοῦλάχιστον δολλάρια ἀπὸ τοὺς παραβάτας, εἰδοποίησεν αὐτοὺς μίαν τοῦλάχιστον ὥραν πρὸ τῆς ἀφίξεώς του. Ὁ μεγαλειέτερος διανομεὺς οἰνοπνευματικῆς παρηγορίας τοῦ χωρίου, φίλος τοῦ ἁγγλοῦ ἐφημερίου Covel, ἦτο ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου, ὁ ὁποῖος ἔθετε τὸ ἐμπόρευσμά του ἐν ἀσφαλείᾳ κρύπτων αὐτὸ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ Ἄγγλοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Τούρκους νὰ τοὺς υπερβάλουν εἰς αὐτό. Καὶ ἐπομένως ἐπινον ἀφθόνως ὡς νὰ εὔρουν παρηγορίαν καὶ πνίξουν τοὺς φόβους των διὰ τὴν πανώλην.

φορὰν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν καθολικῶν. Ὅτι ἔπρεπε νὰ δεχθοῦν ὅ,τι ἦτο δίκαιον καὶ λογικὸν καὶ διὰ μακρῶν ὑπεστήριξε τοὺς καθολικοὺς.

Ὁ Πατριάρχης ἀνεχώρησε πολὺ δυσανεκτῆς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔγραψε ὅτι δὲν ἠσθάνετο καλὰ τὸν ἑαυτόν του νὰ ἐπισκεφθῇ προσωπικῶς τὴν ἐξοχότητά του, ἀλλ' ἐζήτησε νὰ τῷ σταλῇ ὁ κ. Covel [ὁ ἐφημέριος] διότι ἐπεθύμει νὰ εἴπῃ μερικά πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λεχθοῦν εἰς ἐπιστολήν.

Ὅτε μετέβη ὁ Covel, ὁ Δοσίθεος τῷ εἶπε ἀπεριφράστως ὅτι ἐγνώριζε ὅτι ὁ πρεσβευτὴς ἀνέλαβε τὸ μέρος τῶν καθολικῶν διὰ χρήματα καὶ ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ γράψῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας καὶ εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Canterbury περὶ τούτου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως γράμματα ἔφθασαν εἰς τὸν πρεσβευτὴν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας ὅτι οἱ ὑπὲρ τοῦ καθολικισμοῦ προσπάθειαι ἦσαν εἰς κακὸν δρόμον. Τὸ Κοινοβούλιον τὴν 13 Ἀπριλίου 1675 ἐψήφισε νέον νόμον κατὰ τῆς παπῶσύνης. Ὑπὸ αὐτὰς τὰς περιστάσεις ἡ ἐξοχότης του ἐνόμισε καλὸν νὰ μετριάσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν διὰ τοὺς Cordeliers καὶ ἤρχισε λέγων ὅτι δὲν θὰ προσέθετε ἄρθεον ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὰς διομολογήσεις ἀλλὰ προσεπάθει νὰ ἐπιτύχῃ κατὰ Σερὰν ὑπὲρ αὐτῶν. Εἰς τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τῆς στάσεώς του οἱ Φρέινδες ἐθαμβώθησαν πολὺ καὶ τὸν ἐβίασαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀρχικὴν του ἀποστολὴν καὶ τοῦ προσέφεραν περισσώτερα χρήματα. Ἐπὶ τῇ δὲν ὁμοθυμαδὸν ἠναγκασμένοι νὰ μείνουν εὐχαριστήμενοι μὲ τὸ ὅτι ὁ Sir John τοὺς ἐπεσκέψθη. Κατὰ δὲ αὐτὸ ἀκόμη ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ περιμένουν.

(Σελ. 131). Ὁ πρεσβευτὴς εἶχε μεγάλον ἀγγλικὸν σκύλον, ὁ ὁποῖος κατέβαλλε μόνος του ἀρκούδας μεγάλων διαστάσεων καὶ ἀγριότητος. Γνωρίζων τοῦ κυνηγοῦ Σουλτάνου τὰς ἐπιθυμίας ἔσπευσε νὰ τῷ στείλῃ τὸν ἄγριον αὐτὸν σκύλον ὥς δῶρον, τὸ ὁποῖον πολὺ ἠὺχαρίστησε τὸν Σουλτάνον.

Κατὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει διαμονὴν τοῦ Sir John ἡ μέθη μεταξὺ τῶν Τούρκων ἦτο κοινὴ εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ ἰδίως ἐξεδηλοῦτο εἰς τοὺς κύκλους τῆς αὐλῆς. Μὲ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Μουφτὴ σχεδὸν δὲν ὑπῆρχε ἄλλος νηφάλιος μεγιστάν. Εἶδον, γράφει, ὁ ἐφημέριος τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας τὸν Βεζύρην ὥς ἐκ τούτου πολλὰκις ἄρρωστον. Δυστυχῶς τοῦτο ἦτο ἀληθέςτατον. Ἐπομένως μὲ κρασί προσεπάθει νὰ θέλξῃ ὁ Sir John ὅσους οἱ δραγοῦμάνοι του ἠνώχλουν. Τοὺς ἔστελλε κατὰ διαλείμματα δαίγματα ἀπὸ τὴν ἀποθήκην του καὶ πάντοτε ἠρώτα πῶς τὰ ἐξετίμουν. Τὰ κρασιά του, τῆς Φλωρεντίας δὲν τοὺς ἤρεσκον· ἀρκετὰ καλὰ τὰ κρασιά ἀπὸ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ πάπα· τὸ κρασί ὅμως τὸ ὁποῖον ἔφερον μαζί μου, ἐξαιρετικῶς ἐξετιμᾶτο καὶ κανὲν ἄλλο δὲν ἐθεωρεῖτο ἐφάρμιλόν του. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔδωκα εἰς τὸν Βεζύρην ὅλο ὅσο εἶχον, ἐκτὸς

1675, ἀφοῦ διώρθωσε τὰς διαφοράς του μὲ τὸ Sir John ἀνενέωσε τὰς προσπαθείας του διὰ νὰ τύχῃ τῆς συνεργασίας τοῦ Ἀγγλου. Μὲ τὴν πρόθεσιν αὐτὴν κατὰ νοῦν, ἐπεσκέφθη τὸν Finch ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ τελευταίου δι' Ἀδριανούπολιν καὶ τὸν παρώτρυνε νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς καθολικοὺς φρέριδες παρὰ τῷ Μ. Βεζύρη καὶ τῷ Σουλτάνῳ, κατηγορῶν τοὺς Ἕλληνας ὡς ὁρμαθὸν ἀπὸ ἀπίστους προδότας ψεύστας καὶ τιποτένιους. Ὁ Βαῖλος τῶν Βενετῶν ὁμοίως ἐπλησίασε τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν μὲ τὸν ἴδιον σκοπὸν (Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐβασίλευε τότε Κάρολος Β', ὅστις ἠνόνει τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν). Οὕτως συνέβη, ὡς ὑπέρμαχος τῆς Παπασύνης νὰ μεταβῇ ὁ Sir John εἰς Ἀδριανούπολιν.

Οἱ φρέριδες τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔσπευσαν νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν καὶ ἐζήτησαν τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, βεβαιοῦντες ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ δαπανήσουν πρὸς τοῦτο 15000 δολλάρια. Ὁ Sir John προθύμως συγκατετέθη εἰς τὸ αἶτημά των καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως. Ὁ Sir John μᾶς λέγει ὅτι τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν του θὰ τὰ μετεχειρίζετο νὰ ἐπιτελῇ καὶ Σουλτὰν διὰ τὴν ἀναμφίβολον κτήσιν τῶν ἐν ἀντιλογίᾳ δικαίων. Ὁ ὁμοῦ ἐν τῇ βεβαιοῖ ὅτι οἱ φρέριδες ἐπρότειναν καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἐδέχθη νὰ προσθέσῃ χάριν των ἄρθρον εἰς τὰς διαμολγήσεις, προσθέτων ὅτι εἰδείκατο εἰς τὸν Sir John τὸ ἄρθρον ὅπως τὸ ἐπετηδεύον ἔτοιμον ἵσταται καὶ τοιοῦστί.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα ὁ Sir John ἀμέσως ἔτυχε ἰδιαιτέρας συναντήσεως μὲ τὸν κεχαγιάν καὶ τὸν προσέειπεν ὅτι ἂν ὑπελείφθησαν ἐλπίδες διὰ τοὺς καθολικοὺς φρέριδες. Τῷ ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ Μ. Βεζύρης ἔστειλε εἰς Ἱερουσαλὴμ νὰ πληροφορηθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασις ἣτις ἐδόθη δὲν θὰ ἐκτελεσθῇ ἕως οὗ ὁ ἀπεσταλμένος του ἐπιστρέψῃ. Συνεπῶς ὁ πρεσβευτὴς παρεκάλει νὰ μὴ κοινοποιηθῇ ἡ ἐκτέλεσις μέχρις οὗ ἤθελον ἀκούσει τί εἶχε νὰ πῇ ὑποδηλῶν ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ παρουσιάσῃ 15000 λόγους. Ὁ κεχαγιάς μὲ τὸν προσηνέστερον δυνατὸν τρόπον παρεδέχθη ὅτι ὑπόθεσις ὑποστηριζομένη τόσον καλῶς ἥξιζε τῆς δεούσης προσοχῆς. Καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἀνεχώρησε πεπεισμένος ὅτι αἱ δυσχέρειαι τῆς ὑποθέσεως εἶχον μεγάλως ἐξογκωθῇ. Μόνον ἐφοβεῖτο μήπως ἄλλος διπλωμάτης ἤθελε τὸν προλάβῃ.

Ὅπως ἀνεμένετο ὁ Ἕλλην Πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ ταχέως ἐπληροφόρηθη τὸ σῆμα. Καὶ μέσον τοῦ συμπαιθῶς διακειμένου ἐφημερίου τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας ἔτυχε συναντήσεως μὲ τὸν πρεσβευτὴν. Πλήρης συγκινήσεως ἡ Μακαριότης του ὑπενθύμισε τὴν ἐξοχότητά του τῆς προστασίας τὴν ὁποίαν πάντοτε οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐπεθύμει ἡ ἐξοχότης του νὰ τὴν ἐξακολουθήσῃ. Ὁ Finch ἀπήντησε μὲ λίαν προσηνεῖς ἐκφράσεις ὅτι ἡ ἐπιθυμία του ἦτο νὰ ἐναρμονίσῃ τὴν δια-

Όταν πρεσβευτής τις ἐγένετο δεκτός με μεγάλην ἐπισημότητα δύο καθίσματα ἐτίθεντο εἰς τὸ daïs, ἐν διὰ τὸν πρεσβευτὴν καὶ τὸ ἄλλο διὰ τὸν Βεζύρην. Όταν ἡ ἀκρόασις ἔφερε ὀλιγώτερον ἐπίσημον χαρακτηρισμόν, ὁ Βεζύρης ἐκάθητο σταυροπόδι εἰς τὰ μαξιλάρια του εἰς τὴν κώχην καὶ διὰ τὸν πρεσβευτὴν ἔθετον σκαμνὶ εἰς τὸ daïs — τοῦτο εἶνε λεπτομέρεια τὴν ὁποῖαν πρέπει τις νὰ ἐνθυμῆται. Εἰς τοιοῦτο σκαμνὶ ὁ Sir John ἐτοποθετήθη, ἐνῶ ἡ ἀκολουθία του ἴστατο ὀπισθεν εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ δωματίου. Πέριξ εἰς τὸ δωματίον ἴσαντο πολλοὶ τσαοῦσαι καὶ ἄλλοι ἀκίνητοι καὶ σιωπῶντες. Μετὰ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας εἰσήλθε ὁ Μ. Βεζύρης (Ἀχμέτ Κιουπρουλῆς). Τὸ σκαμνὶ τοῦ πρεσβευτοῦ μετεφέρθη πλησιέστερον εἰς τὸν Βεζύρην καὶ ἀφοῦ ξανακάθισε ἡ ἐξοχότης του ἐπέδωκε τὴν βασιλικὴν ἐπιστολήν. Αἱ ἀμοιβαῖαι φιλοφρονήσεις ἀντηλλάγησαν διὰ τοῦ Δραγομάνου τῆς Πόρτας δρ. Μαυροκορδάτου, ὁ ὁποῖος ἴστατο εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σοφᾶ, εἰς στερεοτύπους φράσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον ὑποστῆ ἀλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ τότε εἰς τὸν πρεσβευτὴν καὶ τὸν Βεζύρην προσεφέρθη καφές, σερπέτι καὶ ἀρώματα. Τότε ὁ Sir John καὶ οἱ ἀκόλουθοι του προσεβλήθησαν με καφτάνια, (τιμητικὰς στολὰς, ρόβας, σὰν νυκτερινὰ καὶ στολισμένα με μεγάλα κίτρινα ἄνθη, ἡμισελήνου καὶ ἄλλα στολίδια). Τοῦτο ἔπαιον ἀπὸ τὸ παλαιὸν παρὰ σκευαζομένο ἀπέφερε ἀναλόγως τοῦ βασιτοῦ εἰς ὃν ἐδίδετο χρυσὸν ἢ ἀργυρὸν ὕφασμα ἢ μεταξωτὸν με περισσύτερον χρυσὸν ἢ ἀσήμι. (Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφή τῶν τελετῶν τῆς περιτομῆς, Μαΐου 11 μέχρι Μαΐου 25 καὶ γάμου Ἰουνίου 10 ἕως Ἰουλίου 2) (σελ. 105—113).

(Σελ. 106). Κατὰ τὰς τελετὰς τῆς περιτομῆς δὲν ὑπῆρχε καὶ ἔλλειψις χριστιανῶν προσελύτων εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν ἐτοιμῶν νὰ περιτμηθοῦν.

(Σελ. 107). Ὑπῆρχον καὶ πυροτεχνήματα, τὰ ὁποῖα ἐδείκνυν τὴν τέχνην δύο ἀλλαξοπίστων, ἐνὸς Βενετοῦ καὶ ἐνὸς Ὁλλανδοῦ.

(Σελ. 119). Οἱ Ἰσπανοὶ Cordeliers τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔστειλαν εἰς Ἀδριανούπολιν (μετὰ τὸν φόνον δύο ἢ τριῶν Ἑλλήνων μοναχῶν τὸ Πάσχα τοῦ 1674) τὸν Padre Canizares, τὸν Κομμισάριον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, με ἐπιστολὰς τοῦ Βαίλου τῆς Βενετίας καὶ ἱκανὴν ποσότητα χρυσοῦ ἰδικοῦ του νὰ πράξῃ ὅτι ἠλύνατο παρὰ τῇ Πύλῃ. Οἱ Ἑλληνες ἀφ' ἐτέρου ἔστειλαν εἰς Ἀδριανούπολιν τὸ Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δοσίθεον ἔχοντα τὸ Χάτι Σερίφ τοῦ 1673 καὶ ἀρκετὴν προμήθειαν χρυσοῦ νὰ ἐνεργήσῃ, ὥστε νὰ μὴ κατορθώσουν τιποτε οἱ Ἰσπανοὶ παρὰ τῇ Πύλῃ. Ἔτσι εἶχον τὰ πράγματα τὴν παραμονὴν τῆς ἀφίξεως τοῦ Sir John εἰς τὴν σκηνήν.

(Σελ. 123—127). Ὁ Γάλλος πρεσβευτής εἶχεν ἤδη γράψῃ εἰς τὸν Finch (ἀπὸ Rama τῆς Παλαιστίνης) ὑπὲρ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ φερέριδων καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Φεβρουάριον τοῦ

νά τὸν ἐπισκεφθῇ. Ὁ Sir John ἀπήντησεν ὅτι ἡ κατοικία ὅπου ἔμενε ἦτο τόσον ἔλεεινὴ ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῇ κανένα. Αἰτήσεις παρόμοιαι τοῦ Γάλλου διπλωμάτου ἔλαβον τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν. Ὅταν μετέβη εἰς τὴν νέαν του κατοικίαν ὁ κόμης Kindsberg τὸν ἐπεσκέφθη. Ὁ Sir John τὸν ἀντεπεσκέφθη δύο ἡμέρας ἀργότερον. Οὕτω αἱ σχέσεις των ἀπέκτησαν οἰκειότητα. Τὸν προσεκάλει εἰς δεῖπνον καὶ ἀντιθέτως καὶ μετέβαινε συχνὰ εἰς ἐπίσκεψιν του. Ἀλλ' ὁ κ. Le Croix (sic) ἰσχυρίζετο ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβῇ εἰς ἐπίσκεψίν του ἅπαξ δὲν ἔγινε δεκτός. Τὴν προσβολὴν αὐτὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κύριόν του (τὸν πρεσβευτὴν) καὶ ὅταν τῷ ἦλθον ὁδηγίαι, ὁ La Croix μετέβη εἰς ἐπίσκεψίν του, ζητῶν συγγνώμην. Οἱ λόγοι τοῦ Γάλλου καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεώς του ἔκαμαν ἐντύπωσιν εἰς τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Sir John.

Ἦτο εὐτύχημα ὅτι ὁ Finch ἀπέκτησε σχέσεις μὲ τοὺς διπλωμάτας αὐτοὺς. Ἡ συναναστροφή των θὰ συνετέλει πολὺ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὴν παραμονὴν του ὑποφερτὴν εἰς τοιοῦτον περιβάλλον. Οἱ Ἕλληνες λέγουν «ἔξω κούκλα καὶ μέσα πανοῦκλα». Εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτὴν θαυμασίως ἀντεπεκρίνετο ἡ Ἀδριανούπολις. Παρὰ τὸ ἀνάκτορον, τὰ τζαμιά, τὰ λουτρά καὶ παζάρια, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀγγλοῦ ἐφημερίου τῆς πρεσβείας, ἡ πόλις ἦτο πολὺ ταπεινὴ καὶ ὥσπερ καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν πάντες εἰδότες καὶ ὑποστάσεως ἔννοι, οἱ ὅποιοι συνεφεύσαν ἔκει χάριν κερδους ἢ διασκεδάσεως. «Καὶ ἀπὸ ἡλίας εἰς συνοικίας τῆς ρυπαρᾶς αὐτῆς καὶ πυκνῶς κατοικημένης πόλεως ἡ ρυπαρωτέρα καὶ μάλιστα πυκνῶς κατοικημένη συνοικία ἦτο ἡ Ἑβραϊκὴ, ὅπου οἱ ἡμέτεροι εἶχον καταλύσει. Ἑλεεινὴ συνοικία ἣτις ἔφερε ἀηδίαν εἰς κάθε αἴσθησιν καὶ εἰς κάθε στιγμὴν». Τὴν νύκτα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσῃ τις. Ποντικάκια καὶ ποντικάκια, κορέοι καὶ ψύλλοι ἐντός, ἔξω κάρρα ἀναβαινοκαταβαίνοντα τὰ ἄνισα καλδιόριμα καὶ λεγεῶνες σκύλων τῶν δρόμων γαυγίζοντες εἰς τὸ σεληνόφως. Τὴν ἡμέραν καθὼς καὶ τὴν νύκτα «ἡ δυσωδία τῶν Ἑβραίων μᾶς παρεῖχε ὅχι μικρὰν δόσιν τοῦ καθαρηγρίου πυρός», ἀναφωνεῖ ὁ αἰδес. John. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ καινοφανὲς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναπληρῶσθαι τὸ αἶσθημα ἑλλείψεως ἀνέσεως καὶ τῆς προσβολῆς. Ἐντὸς ὀλιγώτερον τῆς ἑβδομάδος, μετὰ τὴν ἀφιξίν του ἐγένετο, δεκτὸς ἀπὸ τὸν M. Be. ζύργην εἰς ἀκρόασιν.

Ὁ λόρδος Winchilsea ἀνεχώρησε δι' Ἀδριανούπολιν τὴν 5ην Δεκεμβρίου 1661 καὶ τὴν 13 Ἰανουαρίου εἶχεν ἀνανεώσει τὰς διομολογήσεις μὲ ὅλας τὰς προσθήκας τὰς ὁποίας εἶχε δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὴν 23 ἰδίου εἶχε φθάσει ὀπίσω εἰς τὸ Πέρα. Ἡ ἀκρόασις τοῦ Sir John, ὅπως ἔλεγον ὅλοι οἱ ὄντες εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν, τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι ἦτο πολὺ εὐγενὴς καὶ πολὺ ἔντιμος ἀνὴρ καὶ ὁ πλέον κριτικὸς ὀφθαλμὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακαλύψῃ «μικρὸν σημεῖον» νὰ τὴν ἀμαυρώσῃ.

περιθώριον γουναρικῶν. Ἡ ἐξοχότης του ἠκολούθει, προηγούμενων τῶν Γάλλων καὶ Ὁλλανδῶν ἐπισκεπτῶν. Τοὺς ἠκολούθουν οἱ Ἄγγλοι μὲ τοὺς ὑπηρέτας των. Κατόπιν οἱ liuk-bearers μὲ τὸν Sir Thomas Baines. Κατόπιν ἄμαξα συρομένη ἀπὸ ἑξ ἵππων. Ἠκολούθουν οἱ πρῶτοι διεργηνεῖς μὲ ἄμαξαν συρομένην ἀπὸ τέσσαρας ἵππων. Γενίτσαροι ἐστέκοντο εἰς τοὺς στενοὺς δρόμους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ ἀκολουθία διήρχετο. Τὸ πᾶν ἐπεδείκνυε μεγαλοπρέπειαν. Μὲ αὐτὴν τὴν πομπὴν ἡ συνοδεία ἔφθασεν εἰς τὴν κατοικίαν τὴν προωρισμένην διὰ τὴν ἐξοχότητά του. Ἄλλ' ἐκεῖ ὁ δηκτικὸς σαρκασμὸς εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς ἐλέχθη, ἡ τουρκικὴ ιδιοφυΐα ἐναβρύνεται ἔφερε ἀμέσως τὴν μεταβολήν.

«Ἡ οἰκία, λέγει ὁ αἰδес. John Covel¹⁾ ἑξαλλος, χαρακτηρίζων μὲ ἀσυνήθην διὰ κληρικὸς εὐφραδειαν, ἦτο ἀθλιώτατος κατηραμένος τόπος, ὅπου θνητὸς ποτὲ ἔμενε. Ἐν Ἑβραϊκῶν σπῆτι, οὔτε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀρκετὸν νὰ περιλάβῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ πρεσβευτοῦ—ἀπλούστατα φωλεὰ ψύλλων καὶ κορέων καὶ ποντικῶν παντὸς εἴδους, μεγέθους καὶ δυσωδίας—περικυκλωμένη ἀπὸ μεγάλα καταγώνια βομμερῶν ζωοδῶν Ἑβραίων».

Ἐκρηγξὶς ὀργῆς κατέλαβεν τὸν πρεσβευτὴν ἐναντίον παντός, ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τοῦ Signor Antonio Persone ὅστις εἶχε εἰς τὴν διάθεσιν του δύο μῆνας νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν κατασκευὴν διαμονῆς. Ὑβρίσας τὸν δυστυχὲς δραγομάνον ἕως κατὰ τὸ σπῆν, καὶ ὃν πρεσβευτὴς ποτὲ δὲν ὑβρίσας, ὁ Signor Antonio ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἐνδιαίτημά του καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῇ μεσολαβήσει τοῦ κ. Hayet τοῦ πρεσβυτέρου Ἄγγλου ἐμπόρου (oldest) συνεχωρήθη. Μετὰ τὴν ἀναπόθετον διανυκτέρευσιν εἰς τὴν ἀνθυγιεινὴν ἐκείνην κατασκήνωσιν ὁ Sir John ἔστειλε τὸν πρῶτον τοῦ δραγομάνον, τὸν σεβάσμιον Signor Giorgio Draperys εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρην, νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ καλλίτερον οἶκημα.

Μὲ μεγάλην προθυμίαν ὁ βεζύρης ἐξέβαλε πλούσιον Ἑβραῖον τῆς οἰκίας του. Καὶ ὁ πρεσβευτὴς μὲ τὴν ἀκολουθίαν του καὶ τὸν ἐπιστήθιον του φίλον μετώκησεν ἐκεῖ, κρατῶν τὴν ἄλλην οἰκίαν διὰ τοὺς ὑπηρέτας του. Καὶ ὅλοι μετ' ὀλίγον μετώκησαν ἄλλου.

Ἐν Ἀδριανουπόλει εὐρίσκοντο τότε διάφοροι ξένοι διπλωμάται. Ὁ κόμης Kindsberg πρεσβευτὴς τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος, τὸν ὁποῖον ὁ πρεσβευτὴς τὸν ἐκάλει ambassador, τῆς μικρᾶς δημοκρατίας τῆς Ραγούσης καὶ ὁ κ. de la Croix β' γραμματεὺς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας. Μόνον ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ραγούσης ἔστειλε νὰ τὸν ὑποδεχθῇ ὅταν ἐπλησίαζε τὴν πόλιν. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξίν του, εἰς τῶν ἀκολουθῶν τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ ἦλθε νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ὅτι ἡ ἐξοχότης του ἐπεθύμει

1) Ὁρα «Θρακικά» τόμ. IB', σελ. 30—33.

προσεφέρθη κατὰ τρόπον ἀποδεικνύοντα ὅτι δὲν ἦτο τόσα ἔτη εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν χωρὶς νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς πείρας του. Μὲ ἐξαίρετον εὐφυΐαν προσέβαλε τὸν Σεῖχην εἰς τὴν ἀδυναμίαν του θέσας εἰς αὐτὸν ἐρωτήσεις εἰς τρόπον δεικνύοντα ὅτι ὁ ἐρωτῶν ὑπεκαίετο ἀπὸ ἰσχυρᾶς δίψης νὰ διαφωτισθῇ. Ἔχουν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ψυχὰς τῶν αὐτῶν διαστάσεων ὅπως οἱ ἄνδρες; Αἱ γυναῖκες θὰ ἐτύγγανον εἰσόδου εἰς τὸν Παράδεισον; Ποῖοι μὴ πιστοὶ εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν ἀνεκτοί, νὰ ζοῦν μετὰ τῶν ἀληθινῶν πιστῶν; Ἐνας καλὸς Χριστιανὸς εἶχε ἐλπίδα νὰ σωθῇ; Ὁ Σεῖχης μερικὰς τῶν ἐρωτήσεων αὐτῶν τὰς εὗρε μᾶλλον ἐνοχλητικὰς καὶ αἱ ἀπαντήσεις του ὡς ἐκ τούτου ἦσαν ἀόριστοι. Εἰς ἄλλας ὅμως αἱ ἀπαντήσεις του ἦσαν τόσον ἀκριβολόγοι καὶ ἐμφαντικαὶ ὅπως ἀρμύζουν εἰς ἔχοντα ἀπ' εὐθείας εἴσοδον εἰς τὰ βαθύτατα μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Ἐφαίνετο εὐχαριστημένος νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰς ἰδιαιτέρας του ἐπὶ τῶν ἐρωτήσεων πληροφορίας καὶ τῷ ἐπροξένησε χαρὰν ὅτι εὗρέθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ τῷ παράσχῃ τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν. Ὁ πολύμητις ἱππότης ἐπωφελέθη τῆς ἐπιτυχίας του καὶ ἔχεν ἀπιστευτικὸς. Ἐξωμολογήθη εἰς τὸν Σεῖχην τί εἶδος χριστιανὸς ἦν, ὅτι ἐπρωτίμῃ τὸν θάνατον ἢ νὰ προσκυνήσῃ εἰκόνας σταυροῦ καὶ ἄλλων τοιούτων. Ἐλάτρευε ἕνα μόνον Θεὸν καὶ ἐπίστευε ὅτι ὁ Μωαμεθανὸς ὅστις ἐπαυρῶνως μὲ τὸν Θεὸν νόμον νὰ ἐσώζεται. Καὶ ὁ ἴδιος ποτὲ καὶ εἰς ἐπιστροφάς του οὐδέ μίαν τράχαν κανενὸς Μωαμεθανοῦ ἕνεκα τῆς βασιλείας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας θὰ τῷ ἐφαίνετο κακῆτος καὶ τῷ ἔδειχνε τὴν ἀγάπην του μὲ κάθε τρόπον.

Ἀκούσαντες τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν τῆς πιστεως ὅλοι οἱ παρόντες ἀνέκραξαν «Ἐὐ ἀδάμ»¹⁾. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ ἅγιος ἄνθρωπος ἐφρόντισε νὰ εἶνε πλεῖστοι παρόντες. Ὁ Βανῆ ἐφένδης ἀπὸ τὴν συγκίνησιν του ἔχυσε δάκρυα καὶ ἐξωμολογήθη ὅτι οὐδέποτε ἐνόμιζε ὅτι ἦτο δυνατόν χριστιανὸς νὰ πλησιάσῃ τόσον πρὸς ἕνα Μωαμεθανὸν εἰς τὴν πίστιν του. Ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα ἡ πραγματικὴ τελειότης ὑφίσταται μόνον εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν.

Ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Sir Thomas ἔνευσε ἀρνητικῶς μὲ παθητικὸν ὕφος. Εἶπε ὅτι τώρα ἔχει ὑπερβῇ τὸ 55ον ἔτος, τὰ ὁστὰ του εἶχον τραχυνθῇ καὶ ὁμοίως αἱ ἰδέαι του. Ἐπομένως ἦτο τι δύσκολον καὶ μάλιστα διὰ κάτι τὸ ὁποῖον θὰ ἀπῆτει χρόνον νὰ ἀνακατατάξῃ τὰς σκέψεις του. Ἐν τούτοις ὁ Βανῆς δὲν ἀπηλπίσθη νὰ τελεσφορήσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τοιούτου εὐέλπιδος ἀκροατοῦ. Τὸν προσεκάλεσε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ καὶ πάλιν ἐγκνόμενος εἰς αὐτὸν τελείαν ἀσφάλειαν καὶ ἐλευθερίαν λόγου. Ἀλλ' ὁ παρὰνομος ἱππό-

1) Φρ. Τουρκικὴ=καλὸς ἄνθρωπος.

της δὲν ξαναπῆγε εἰς τὴν ἐπίσκεψιν. Ἄν ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὸν παράδεισον τοῦ Μωάμεθ ἦγε μέσον τῶν πανωλικῶν δρόμων τῆς Ἀδριανουπόλεως, προὔτιμα νὰ μείνῃ ἔξω τοῦ νυμφῶνος. Ἐξηκολούθησε ὁμως τὴν συζήτησιν μέσῳ τοῦ ἀθλίου κόμητος, ἕως οὗ ὁ Βανῆς (ἔχων καλλιτέραν διάκρισιν) ὑπεδήλωσε ὅτι ὁ Bocareschi δὲν ἦτο κατάλληλον μέσον πρὸς διοχέτευσιν θείων ἀληθειῶν καὶ ἐπεθύμει ἂν ὁ ἱππότης εἶχε νὰ κάμῃ καὶ ἄλλας ἐρωτήσεις νὰ τὰς ὑποβάλῃ ἐγγράφως καὶ ὁ ἴδιος ὁμοίως θὰ ἔδιδε ἐγγράφους τὰς ἀπαντήσεις του. Ὁ δόλιος ὁμως ἱππότης εἶχε ἀρκούντως διαφωτισθῇ.

(Σελ. 158—159) Ὅταν ἀργότερον οἱ δραγουμάνοι τοῦ Πρεσβευτοῦ μετέβησαν εἰς τὸν κεχαγιά νὰ λάβουν τὴν ἀπάντησιν του διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν καθολικῶν φρέιδων, ἔφερον τὴν εἴδησιν ὅτι ἡ ἐξοχότης του θὰ πράξῃ φρόνιμα νὰ παραιτηθῇ πάσης ἐλπίδος ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Ὁ Βεζύρης δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πεισθῇ, ὅτι εἶνε δυνατόν ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως [ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας] περισσότερον, διότι ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ ἀπεσταλμένος του. Εἶχεν ἀποφασίσαι νὰ ἐκδώσῃ τὸ πρόσταγμα τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀμέσως νὰ τὸ ἐκτελέσῃ.

Ὁ Sir John ἔφερε τὴν ἀποκρίσιν τοῦ ἐν γαλήνῃ. Καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ μειώσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀποκρίσεως τοῦ ἔγραψε εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπο τῆς ἐπικρατείας: «Θ' ἀπομείνῃτε πᾶς τὸς μὲγας θόρυβος ἔχει γίνῃ διὰ τὴν ἐπουσιώδη ὑπόθεσιν. Καὶ ὅσον οἱ καθολικοὶ μοναχοὶ οἵτινες ἐπεμελοῦντο τῶν Ἁγίων Προσκυνημάτων ἐν Ἱερουσαλὴμ πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ζῶντες εἰς τὸ κλίμα τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ ἐπομένως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριάρχου. Ἡ τοιαύτη δικαιοδοσία τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριάρχου θὰ ἐγίνετο κατάδηλος ὡς ἐξῆς. Ὅταν τὸ Πάσχα τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Λατίνων συμπέσῃ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, αἱ ἀκολουθίαι τῶν Βαΐων καὶ τῶν Ἀναστάσεων θὰ ἐτελοῦντο πρῶτον ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ πρὸς τούτοις οἱ Λατῖνοι θὰ πρέπη νὰ καταβάλλουν μικρὸν χρηματικὸν ποσόν. Ἀλλ' οἱ καθολικοὶ μοναχοὶ θεωροῦν ἀμφοτέρω ὡς ὑποδηλοῦντα τὴν ἀρνήσιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πάπα. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἄλλα θὰ ἐξηκολούθουν νὰ νέμονται τῶν μοναστηρίων των καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐκτέλεσιν τῆς λειτουργίας των ὅπως καὶ πρὶν».

(Σελ. 172—174). Ἡ διαμονὴ τοῦ ἄγγλου πρεσβευτοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 10 Μαΐου μέχρι τῆς 16 (;) Σεπτεμβρίου 1675.

22) 'Επιστολὴ ἐξ 'Αδριανουπόλεως τῆς *Lady Montagu* πρὸς τὴν *Miss Chiswell* 1717 διὰ τὴν θεραπείαν τῆς εὐλογίας δι' ἐμβολιασμοῦ¹⁾).

Τὸ Σελιμιέ, ἡ Λαίδη Μαρία Montagu ἐθεώρει ὡς τὸ ὠραιότερον οἰκοδόμημα τὸ ὁποῖον ἔχει ἰδεῖ.

'Αναφορικῶς μὲ τὴν εὐλογίαν περὶ τὸ 1717, ἡ Λαίδη Μαρία ἐφημίσθη καὶ ἔτυχε τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν συμπατριωτῶν της, «ἐπιτυχῶς εἰσάξασα, κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ μνημείου της, εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Lichfield, ἀπὸ τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τὴν σωτήριον τέχνην τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς εὐλογίας».

'Ιδου πῶς περιγράφει τὸν τρόπον, γράφουσα εἰς φίλην της ἐξ 'Αδριανουπόλεως :

Θὰ σᾶς εἴπω κάτι, τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς ἔκαμνε νὰ ἐπιθυμῇτε νὰ εἰσθε καὶ ἐσεῖς ἐδῶ.

Ἡ εὐλογία τόσον θανατηφόρος καὶ τόσον διαδεδομένη μεταξὺ ἡμῶν ἐδῶ εἶνε τελείως ἀβλαβής, διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν. Ὑπάρχουν μερικαὶ γραῖαι αἱ ὁποῖαι ἀσχολοῦνται κάθε φθινόπωρον κατὰ Σεπτέμβριον μὲ τὸν ἐμβολιασμόν, ὥστε ἡ πολὺ ζέστη ἔχει παύσει. Ὁ κόσμος στέλλει ὁ εἰς τὸν ἄλλον νὰ μάθουν ἂν μέλος τι τῆς οἰκονομείας των σκέπεται νὰ ἐμβολιασθῇ. Ὡσαν σπαραχθῶσιν πρὸς τὸ αὐτὸ δέκα πέντε ἢ δέκα ἑξή, ἡ γρατὴ ἔρχεται μὲ κέλυσος κατὰ τὸ γένος μὲ τὸν ὄρον τῆς καλλιτέρας ποιότητος καὶ ἐροῦν πόαν φλέβα προτιμᾶν ἄνοιχθῇ. Ἀμέσως ἀνοίγει, ἐκείνη τὴν ὥραν τῆς ὑπεδείχθη μὲ μεγάλην βελόνην, ἡ ὁποία δὲν σᾶς πονεῖ περισσότερο ἀπὸ κοινὴν τσαγκρουναίαν, καὶ μεταδίδει εἰς τὴν φλέβαν τόσον ὅσον ὅσον δύναται νὰ κρατήσῃ ἡ κεφαλὴ τῆς βελόνης. Ἀμέσως κατόπιν δένει τὴν πληγὴν σκεπάζουσα αὐτὴν μὲ κοῖλον τεμάχιον τσεφλίου καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνοίγει τέσσαρας ἢ πέντε φλέβας.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν συνήθως τὴν πρόληψιν ν' ἀνοίγουν μίαν εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου, μίαν εἰς ἑκάτερον βραχίονα καὶ μίαν εἰς τὸ στήθος, ὥστε νὰ σχηματίζουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο ὅμως ἔχει πολὺ κακὴν συνέπειαν· ὅλαι αὐταὶ αἱ πληγαὶ ἀφήνουν μικρὰ σημεῖα καὶ τὸ ἀποφεύγουν ὅσοι δὲν εἶνε προληπτικοί, οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν νὰ τὰ ἔχουν εἰς τὰ σκέλη ἢ εἰς τὰ μέρη τοῦ βραχίονος τὰ ὁποῖα καλύπτονται. Τὰ παιδιὰ ἢ οἱ ἐμβολιασθέντες εἰς νεαρὰν ἡλικίαν παίζουν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας

1) Ἀπὸ τὰ βιβλία, *Lady Montague Letters*, London 1861, τομ. I σελ. 308-309 καὶ *Harry Charles Luke*, Assistant Governal of Jerusalem: *Anatolien*, London 1924 σελ. 47-49.

καὶ ἀπολαμβάνουν ἄκρας ὑγείας μέχρι τῆς ὀγδόης ἡμέρας. Τότε ἄρχεται ὁ πυρετὸς νὰ τοὺς καταλαμβάνῃ ὅποτε μένουν κλινήρεις δύο ἡμέρας, σπανίως τρεῖς. Τότε εἰς τὸ πρόσωπον βγάζουν σημεῖα τὰ ὅποια δὲν εἶνε περισσότερα τῶν εἴκοσι, τριάντα, καὶ τὰ ὅποια κατόπιν δὲν ἀφίνουν ἴχνη. Ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπολαμβάνουν πάλιν ἄκρας ὑγείας, ὅπως καὶ πρὸ τῆς ἀσθενείας τῶν.

Ὅπου ἔχουν πληγωθεῖ, παραμένουν ἀνοικταὶ πληγαὶ καὶ τρέχουν ὅταν ὑψώνεται ὁ πυρετός, καὶ τοῦτο δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι προξενεῖ μεγάλην ἀνακούφισιν. Κατ' ἔτος χιλιάδες ὑφίστανται τὸν ἐμβολιασμόν αὐτόν, καὶ ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς λέγει ἐν θυμηδίᾳ, ὅτι ἐδῶ διὰ διασκέδασιν κάμουν τὸν ἐμβολιασμόν, ὅπως κάμουν εἰς ἄλλα μέρη λουτρά! Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα θανάτου ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. Δύνασθε νὰ εἰσθε βεβαία ὅτι εἶμαι πεπεισμένη περὶ τοῦ ἀκινδύνου τοῦ πειράματος καθότι προτίθεμαι νὰ τὸ δοκιμάσω εἰς τὸν ἀγαπητόν μου μικρὸν νιόν. Εἶμαι ἄρκετὰ πατριῶτις νὰ λάβω τὸν κόπον νὰ διαδώσω τὴν χορήσιμον αὐτὴν ἐφεύρεσιν εἰς Ἀγγλίαν. Καὶ δὲν θέλω λείπει νὰ γράψω εἰς πειρικοὺς ἐκ τῶν ἱατρῶν μας λίαν λεπτομερῶς ἐπὶ τούτου, ὅπως ἐκφορῶν πειρικοὺς ἐξ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι, θὰ εἶχον τόσην ἀρετὴν νὰ καταστήσει τὸν σπουδαῖον κλάδον τῶν ἐσόδων τῶν, χάριν τοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ ἡ ἀσθένεια αὐτὴ εἶνε πολλὴ ἐπιδεικνύμενη εἰς αὐτοὺς, ὅστε καὶ προσενήση τὴν κοπιώσαντίν καὶ τοῦ θάρρους ἐκείνου προσώπου, το ὅτε οὐκ ἠνέλαβεν νὰ θέσῃ τέρας εἰς αὐτήν. Ἴσως, ἀντὶ τούτου καὶ ἐπατάσσω, θὰ ἔχω τὸ θάρρος νὰ κηρύξω τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν.

Ὡστε θαύμαζε τὸν ἡρωϊσμόν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς φίλης σου κλπ.

Ἡ Λαίδη Montagu ¹⁾ ἐκ τοῦ χωρίου Βελιγραδίου, γράφει εἰς τὸν σύζυγόν της κ. Wortlay Montagu εἰς Πέραν τὰ ἑξῆς:

Κ. . Τὸ παιδί ἐμβολιάστηκε τὴν περασμένην Τρίτην καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τραγουδεῖ καὶ παίζει καὶ εἶνε πολλὸ ἀνυπόμονο διὰ τὸ δειλινόν του φαγητόν. Παρακαλῶ τὸν Θεόν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μου νὰ εἶνε ἐξ ἴσου ἐπιτυχής. Δὲν δύναμαι νὰ ἐμβολιάσω τὸ κορίτσι, διότι ἡ νταντά της δὲν ἔχει προσβηθῇ ἀπὸ εὐλογίαν.

23) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς *Milady Montague: Lettres à G. Boucher de la Richarderie: Bibliothèque Universelle des Voyages. Paris 1808* τόμ. II σελ. 74—77.

Ἡ Milady Montague κάμνει τὴν πλέον χαρίεσσαν περιγραφὴν τῶν

1) Letters ἐνθ' ἀν. σελ. 352—3.

ἐξοχῶν τῆς Ρουμανίας (:) ὅπου εἶνε ἰδρυμένη ἡ Ἀδριανούπολις. Αἱ ὄχθαι εἶνε φυτευμένα ἀπὸ καρποφόρα δένδρα, κάτω ἀπὸ τὰ ὅποια ἡ ἀνωτέρα τάξις ἀπολαμβάνει τὴν δροσιὰ καὶ πέρνει τὸν καφέ της ὑπὸ τοὺς ἥχους μερικῶν ὀργάνων. Οἱ κηπουροὶ μάλιστα ἀρέσκονται νὰ παντρεύονται μὲ τὸ κελάρισμα τοῦ νεροῦ καὶ τὸν ἥχον τοῦ αὐλοῦ των, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀπλότητά του ἔχει τι τὸ ἀπείρως εὐχάριστον. Τὸ θερμὸν τοῦ κλίματος δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἐργάζωνται πολὺ. Ἀλλὰ ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, καὶ τὸ ἀφθονον πότισμα τὸ ἀναπληροῖ. Ἡ πλειονότης ἐξ αὐτῶν εἶνε Ἕλληνες. Ἡ πώλησις τῶν λαχανικῶν των καὶ τῶν φρούτων των εἰς τὴν πόλιν τοὺς ἐξασφαλίζει σχεδὸν τὴν ἄνετον ζωὴν. Αἱ γυναῖκες των καὶ τὰ κορίτσια των, αἱ ὁποῖαι εἶνε ὡραῖαι καὶ χαρούμεναι, παρουσιάζονται χωρὶς κάλυμμα εἰς τὰς μικρὰς των κατοικίας, κτισμένας εἰς τὸ μέσον τῶν κήπων των καὶ ἀσχολοῦνται ὑφαίνουσαι εἰς τὴν σκιὰν τῶν δένδρων. Ἐκεῖ εὐρίσκει τις ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὅποια μᾶς θυμίζουν τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους. Οἱ βοσκοὶ πλέκουν ἀκόμη στεφάνους ἀφθων διὰ τοὺς καλοὺς των κριοὺς καὶ ὅπως ἐκεῖνοι τοῦ Θεοκρίτου τραγουδοῦν καὶ διασκεδάζουν μὲ διάφορα παιχνίδια.

Ἡ ποίησις εἶνε μία τῶν διακεκριμένων τῆς διακεκριμένης τάξεως. Ἡ Milady Montague ἀναφέρει τὴν μετέφρασιν τῆς ὁποίας ἔλαβε ἀπὸ πολλὰς στροφὰς τῶν στῆλαι τοῦ παρ. Ἰβάνη, ὁ ὁποῖος τὰς ἀπεφύγετο πρὸς τὴν περιγλήπισαν σύζυγόν του, κόρην τοῦ Σουλτάνου, πρὶν τὴν λάβῃ ὡς σύζυγον· παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἰδιωματισμῶν, διακρίνει τις εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ ποίημα πραγματικὰς ὡραιότητας.

Ἡ Milady Montague παρῆστη εἰς τὴν παρέλασιν τοῦ στρατοῦ, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου, ὁ ὁποῖος θὰ μετεφέρετο ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὸ μέτωπον. Ἐπὶ κεφαλῆς ἦτο ἓνας ἐφένδης ἀνεβασμένος εἰς καμήλαν πλουσίως κοσμημένην. Ἀνεγίνωσκε μὲ δυνατὴν φωνὴν τὸ Ἀλκοράν, τοποθετημένον εἰς προσκέφαλον καὶ ἦτο περιτριγυρισμένος ἀπὸ ὁμάδα παιδιῶν τὰ ὅποια ἔψαλλον ἐδάφια τοῦ κορανίου. Ἐκολούθει μία ὁμὰς ἡ ὁποία παρίστανε ὅλα τὰ στάδια τῆς γεωργίας, κατόπιν οἱ ἀρτοποιοὶ καὶ αἱ διάφοροι συντεχνίαι, καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν φορητῶν ἀψίδων θριάμβου, τὰ διάφορα ἐμπορικὰ ἐπαγγέλματα ἀντεπροσωπεύθησαν μεγαλοπρεπῶς. Ἐκολουθοῦντο ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς καὶ τοὺς χορευτάς. Ἡ πομπὴ ἔκλινε ἀπὸ τοὺς ἐθελοντάς.

Διὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὸν Σουλτάνον οἱ μὲν τρυποῦσαν τὰ χέρια των ἢ τὰς κεφαλὰς των, μὲ βέλη, ὅποτε ἔρρεε τὸ αἷμα ἀπὸ τὰ χέρια των καὶ τὸ πρόσωπόν των, οἱ δὲ τὸ ἀνταπέδιδον εἰς τοὺς συντρόφους των τρυπόντες τοὺς βραχίονας μὲ μάχαιραν..

Μὲ ἰδιαιτέραν διάκρισιν ἡ Μηλαΐδη Montague εἰσεχώρησε, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τρία χαρέμια κυριῶν

τουρκισσῶν. Ἡ περιγραφή τῶν χαρεμίων, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ Εὐρωπαῖαι τῆς τάξεώς της καὶ τῆς ἀρετῆς της οὐδέποτε εἰσῆλθον, εἶνε φυσικὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Τὸ πρῶτον αὐτῶν τῶν χαρεμίων ἦτο τὸ τοῦ βεζύρη τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε καμμίαν πολυτέλειαν. Ὁ πλοῦτος τῶν ἐνδυμάτων καὶ ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν ὑπηρετῶν ἐπρόδιδον ἀπλῶς τὸ ἀξίωμα τῶν ιδιοκτητῶν. Ἡ ἀπλότης τῆς ἐπιπλώσεως ἐξηγεῖτο ἀπὸ τὴν εὐλάβειαν τοῦ βεζύρη καὶ τῆς συζύγου του: ἀμφότεροι ἐχρησιμοποιοῦν τὸ περίσσευμά των εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν. Ἡ σύζυγος ἡλικίας 50 ἐτῶν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ σύζυγός της διατηροῦσε εὐλαβικὴν πίστιν, ἡσχολεῖτο μόνον εἰς τὸ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν καὶ τὸν Προφήτην της. Δὲν ἐδέχετο ἢ τὴν Μηλαΐδη Montague μετ' εὐγενείας εἰλικρινοῦς καὶ φυσικῆς. Δὲν ἐσκέφθη ποτέ, ἀκολουθοῦσα τὴν συνήθειαν τῆς χώρας της, νὰ ὑπερφηφανεύθῃ διὰ τὰ ἄλογά της καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τοὺς σκλάβους της καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ χορεύουν ἐνώπιόν της ὑπὸ τὸν ἥχον ὀργάνων κάποιοι ἄλλοι. Τὸ γεῦμα τὸ ὁποῖον προσεφέρθη δὲν ἦτο καθόλου πολυτελές.

Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀκόμη ἡ Μηλαΐδη Montague εὗρισκε περισσότερην διασκέδασιν εἰς τὸ χαρμεν τοῦ Κιάλα, ὑπολοχαγοῦ τοῦ μεγάλου βεζύρη. Ἡ γυναῖκα του Fatime τῆς ἐφαίνετο, ὡς ὡραιότης τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἡ τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ καὶ τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ ἢ ἡ φύσις μόνον. Ἡ προσωπογραφία τῆς ὁποιᾶς τῆς ἔκαμον ἐκφράζει ζωηρῶς τὸν ἐνθουσιασμόν ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατελήφθη βλέπων αὐτήν, καὶ ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ πληττεῖται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκέψεως, ἐνεθουσιαζέτο ἀκόμη εἰς τὴν λεπτομερεῖ ἐκτάσιν τῶν χαρίτων τῆς Fatime. Πρέπει νὰ τὰ διαβάσετε εἰς τὰς ἰδίας ἐπιστολάς της. Κάθε τι τὸ πολυτελές καὶ τὸ πλέον περιζήτητον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συλλεχθῇ πρὸς ἐπίπλωσιν ἢ στολισμὸν εἶχε συναθροισθῇ πέριξ τῆς ὡραίας Fatime: οἱ χοροὶ, τοὺς ὁποῖους λαμπρῶς ἐξετέλουν οἱ σκλάβοι ἐνώπιον τῆς Μηλαΐδης Montague, ἦσαν αἰθέριοι καὶ λάγνοι, ἡ μουσικὴ ἡ ὁποία ἠκούετο, τῆς ἐφαίνετο ἐξαιρετικῶς περιπαθής: προσθέτει, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, μιὰ Ἑλληνὶς ἡ ὁποία κατέχει τελείως τὴν ἰταλικὴν μουσικὴν, προτιμοῦσε τὴν τουρκικὴν μουσικὴν.

24) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Alfred Dumont: *Le Balkan, 2ème édition, Paris 1874.*

(Σελ 112—117) Ἀπὸ τὰ 150 τζαμιά τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὰ 8 εἶνε τὰ πλέον ἀξιοπαρατήρητα διὰ τὴν ὡραιότητα τῆς ἀναλογίας των καὶ τῆς ἀρχαιότητος. Ἐνα ἐξ αὐτῶν, τὸ Ἑσκί τζαμί χρονολογούμενον ἀπὸ τὸν Μεχμέτ Α΄. τὸ Μουραδιὲ ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μουράτ Α΄. Ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν ἔχει κανένα ὅμοιον τόσον παλαιόν. Τὰ ἄλλα 5 ὑψώθησαν

ἀπὸ τὸν Μουράτ Β', Σελὴμ Β', Βαγιαζήτ Α', Βαγιαζήτ Β', Μουσταφά Γ' καὶ Σουλεῦμάν.

Τὰ τζαμιά αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν ρυθμὸν τὸν ὁποῖον ἀργότερον καθιέρωσαν οἱ Ὀθωμανοί. Δὲν πρέπει νὰ τὰ συγκρίνωμεν μὲ τὸ περίφημον τζαμὶ τῆς Προύσσης, ἄλλοτε περιβεβλημένον ἀπὸ πορσελάνην, καὶ αὐτὰ τοῦ Καΐρου, στολισμένα καὶ σκαλισμένα ὡς δαντέλλες, ἀρχιτεκτονικά πρότυπα τῆς λεπτότητος καὶ γλαφυρότητος.

Αὐτὰ εἶνε οἰκοδομήματα βυζαντινά, κατεσκευασμένα ἀπὸ Ἑλλήνας ἀρχιτέκτονας. Πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐχρησιμοποιοῦν Ἑλλήνας τεχνίτας, τοὺς ἐνεπιστεύοντο τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν θρησκευτικῶν τῶν κτιρίων, ὅπως ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς Πέρσας νὰ τοὺς κτίσουν τὰ παλάτια τῶν. Τίποτε δὲν εἶνε ἐντελῶς τουρκικὸν εἰς αὐτὰ τὰ οἰκοδομήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ὁ λόγος εἶνε ἀπλοῦς: τίποτε δὲν ἔγινε ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Καθεὶς γνωρίζει τὸ κύριον σχέδιον τῶν μουσουλμανικῶν τζαμιῶν: τοὺς μιναρέδες τῶν, τὰς αὐλὰς τῶν, τὰς πύλας τῶν, τὰ σκιερά μέρη τῶν, τὰ θυσιαστήρια τῶν χωρὶς καμμίαν διακόσμησιν. Ἐν τούτοις παράγουν ζωηροτάτην αἰσθῆσιν θρησκευτικῆς μεγαλείου. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε ὡραῖον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐνὸς τζαμιῶν, εἶνε ὁ θαυρεμάμενος θόλος εἰς τὸς ἵππους, ὥστε νὰ δίδῃ τὴν γυμναστικὴν τοῦ ἀπολύτου τῶν διαστάσεων τῶν.

Οἱ περίεργοι σημειῶνουν εἰς αὐτὰ μεγάλον ἀριθμὸν ἀρχαίων κίωνων τοὺς ὁποίους μετέφεραν οἱ Σουλτάνοι ἀπὸ τὰ εἱρεῖα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τὰ χάνια τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα, μᾶς μεταφέρουν εἰς ἐποχὴν ἀνθοῦσαν. Ἀπαρτίζονται ἀπὸ μεγάλας αὐλὰς ἀπὸ γρανίτην, ὅπου ἐτοποθετοῦντο τὰ ἐμπορεύματα, ἀπὸ διαμερίσματα καὶ σταῦλους. Ἡ πόλις αὐτὴ πολυαριθμοτέρα ἄλλοτε ἢ σήμερον, ἦτο ὁλόκληρος πλακοστρωμένη: παντοῦ ἀκόμη βλέπει κανεὶς πέτρας ἀναποδογυρισμένας καὶ αἱ ὁποῖαι κάνουν δύσβατον τὸν δρόμον.

Οἱ Πέρσαι δὲν εἶνε σπάνιοι εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἔχουν τὴν φήμην ἱκανῶν ἐμπόρων. Οἱ Τούρκοι οἱ ὁποῖοι δὲν τοὺς ἀγαποῦν, καὶ τῶν ὁποίων διαφέρουν ἀπὸ τὴν ζωηρότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν εὐστροφίαν τοῦ πνεύματος, τοὺς κατηγοροῦν ὡς κακῆς πίστεως. Ἡ πόλις κατὰ τὸν Αὐγούστον 1868 περιέκλειε ἀκόμη παροικίαν ἢ ὁποία εἶχεν ἔλθῃ ἐκ Τεχεράνης. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Babistes ὁπαδοὶ τοῦ Bad, νεωτεριστοῦ, ὁ ὁποῖος προσεπάθησε, εἶνε ἀρκετὰ χρόνια, νὰ ιδρύσῃ μίαν νέαν θρησκείαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Σάχη εἰς αὐτὴν ἢ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύσις ἐξ ἴσου θὰ προσηλυτίζοντο. Κατόπιν μακροῦ καὶ αἰμοφύργτου διωγμοῦ εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Bad δὲν ἔδειξαν δειλίαν, ἀλλ' ἀνενέωσαν, μὲ τὸ θάρρος τῶν μὲ τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν καὶ ἐδέχοντο τὸ μαρτύριον, σκηνὰς τὰς ὁποίας

ἐνομίζομεν ὡς ἐξαφανισθείσας ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἡ ἐξουσία, ἡ ὁποία κατεδίκασε εἰς θάνατον μεγάλον ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν ἀρχηγόν των, ἀπεφάσισε νὰ ἐξορίσῃ τοὺς λοιπούς. Ἡ Τουρκία ἡ ὁποία δὲν εἶχε ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν αὐτὴν τῆς Περσίας, ἔδωσεν ἐκουσίως ἄσυλον εἰς τοὺς καταδιωκομένους. Τοὺς παρεχώρησε πρὸς διαμονὴν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ μερικὰ χωρία τῆς Ρωμυλίας. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Bad ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πρωτεύουσιν τοῦ βιλαετίου.

Ἡ ζωὴ τῶν ἐξορίστων ἦτο συνεχὲς ὑπόδειγμα ἠθικῆς καλλιέργειας. Σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των, ἡσχολήθησαν ὅλοι εἰς ἓνα ἐπάγγελμα· αὐτὸ εἶνε ἀρχὴ τῆς πίστεώς των, ὅτι κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐργάζεται καὶ ἔξω ὅπως οἱ ἄλλοι μουσουλμάνοι μὲ μόνην αὐτὴν τὴν διαφορὰν, καὶ δὲν ἔπαινον νὰ δίδουν τὸ παράδειγμα τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῆς γλυκύτητος. Παρηκολούθουν τακτικῶς τὰς δημοσίας προσευχὰς ἐντὸς τῶν τζαμιῶν. Ἐν τούτοις δὲν ἀπηνόουντο τῆς πίστεώς των, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἦτο ἱεροκῆρυξ καὶ ἀπόστολος. Ἐνας Τούρκος ἤρχετο νὰ ἀγοράσῃ καπνὸν εἰς τὸ μαγαζὶ ἐνὸς babiste, ὁ ἔμπορος τοῦ μαγαζιοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν, διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν ψυχῶν, διὰ τὴν ἀρετὴν.

Ἡ συνομιλία ἐγένετο εἰς τὸν αὐτὸν ἔναυσον καὶ μὲ τὴν ἰδιαιτέραν εὐστοφίαν τῆς φυλῆς του, οὗτος χάρις τῆς ἀντιπαρῆναι εἰς τοὺς λόγους του εἰκόνας καὶ παρορμίας. Ἐάν τις συνομιλῆται τοῦ ἐνδιαφερόμετο διὰ τὴν συνδιάλεξιν, ὁ babiste ἔδινε μερικὰ σημεῖα πλεον ἰδιαιτέρα τῆς νέας διδασκαλίας του. Αὐτὸς ὁ λαϊκὸς ἀπόστολος εἶχε προσωπικὸς, προσερχόμενος ἀπὸ τὰ παζάρια, ἐπιδιορθῶν ὑποδημάτας, ἡ πλέκων ψάθας, εἶνε τὰ μάλιστα ἀνατολικός. Εἶνε ἐνδιαφέρων νὰ εὐδοκῶμεν κατὰ τὰς ἡμέρας μας ἀρχὰς καὶ συνηθείας τὰς ὁποίας δυνάμεθα σχεδὸν νὰ συγκρίνωμεν ἀναγινώσκοντες τὰς παλαιὰς διηγήσεις καὶ ἰδιαιτέρως τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Οἱ Babistes προσηλύτισαν, αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀρκετὸν διὰ νὰ θορυβηθῇ ἡ Πύλη ὁ βαλὴς δὲν ἐγνώριζε τίποτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν θρησκείαν, δὲν ἐσκοτίζετο καθόλου, ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ cesar δὲν ἡσχολεῖτο περισσότερον μὲ αὐτὰς τὰς θρησκευτικὰς ιδέας, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ καταλήξουν εἰς ταραχὰς τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱεροσαλῆμ· ὁ ρωμαῖος κυβερνήτης καὶ ὁ τούρκος κυβερνήτης δὲν ἠγάπων αὐτὰς τὰς ἀνησυχίας· Ὁ βαλὴς ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν προπαγάνδαν. Οἱ babistes διετάχθησαν νὰ εἶνε ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν, χωρὶς νὰ τοὺς εἰπῇ κανεὶς ποῦ θὰ τοὺς ὠδήγουν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Bad τοὺς συνεκέντρωσε καὶ τοὺς ἀνήγγειλε τὰς νέας δοκιμασίας «ἡ μικρά του ὁμάς», ἔλεγε, δὲν εἶχε νὰ λυπηθῇ, ἀφοῦ παρέμεινε ἡνωμένη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ διωγμοῦ, ἕκαστος ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ δικαιοσύνην ὅταν ὑπῆρξε ἀγαθός, φιλεύσπλαχνος ἄξιος τῆς ἱερᾶς μνήμης τοῦ ἀρχηγοῦ Μάρτυρος, τὸν ὁποῖον ἠὺλαβοῦντο. Μόνον ἓνας παρέμεινεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ δὲν θὰ συμμετεῖχε τοῦ ταξιδίου τὸ ὁποῖον τοὺς ὕπε-

βλήθη, δὲν ἦτο ἔνοχος, ἀλλὰ νυμφευθεὶς μουσουλμανίδα, ἔχασε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἀδελφῶν του.

Ὁ δυστυχὴς αὐτός, ὁ ὁποῖος παρευρέθη εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν, ἐπιστρέψας σπῖτι του ἀπηλπισμένος, ἀπηγχονίσθη προξενεῖ ἔκκληξιν, ἐὰν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι ἡ αὐτοκτονία εἶνε σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἀνατολίτας.

Τὸ 1866, οἱ babistes μετεφέρθησαν, μοῦ εἶπον, εἰς τὴν Κύπρον. Ἰσως νὰ ἐγκατέλειψαν αὐτὴν τὴν νῆσον, ὅπως ἐγκατέλειψαν τὴν Ἀδριανούπολιν.

Τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἃν καὶ εἶνε χώρα τῆς Βουλγαρίας (:), ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶνε κυρίως Ἕλληνες καὶ Ὀθωμανοί. Ὁ δρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος προσδιορίζει εἰς τριάντα χιλ. τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁμοθρήσκων του· ὁ βαλῆς ὁμοίως εἰς τριάντα χιλ. τοὺς Τούρκους. Ἡ πόλις περικλείει ἀρκετὰ σημαντικὸν ἀριθμὸν Ἰουδαίων, περισσότερον τῶν 8000 προερχομένων ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἄλλων ἐξ Ἰσπανίας ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀρμενίων ἀναβιβάζεται εἰς δύο χιλ. Οἱ βούλγαροι σχεδὸν ὅλοι γεωργοὶ καὶ ὀλιγώτερον πλούσιοι, ἀποτελοῦν τὸν ὑπόλοιπον τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ μικροὶ ἐργαστηριάρχαι καὶ οἱ ἐργάται Ἕλληνες εἶνε ἴδιοι με ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶδομεν εἰς τὰ παράλια, ἴδιοι ὅπως τοὺς βλέπει κανεὶς παντοῦ.

Ἡ Ἀδριανούπολις ἔχει πολιτισμὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουν οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι τὸ ἔχον τιμὴν νὰ παρακολουθοῦν τὰς συνηθείας τῆς Εὐρώπης. Αἱ γυναῖκες παίζουν πιάνο καὶ φοροῦν μόδας τῶν Παρισίων, οἱ ἄνδρες ἀναγιγνωσκουν τὰ βιβλία μας· εἶνε εὐκόλον νὰ εὗρεθoῦν συνομιληταὶ οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν τὴν γαλλικὴν. Ἐκπλήττεται κανεὶς νὰ συναντᾷ συνηθείας τῆς Γαλλίας ἢ τοῦλάχιστον τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ πολιτισμοῦ μας εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Ἑβρου, καὶ θὰ ἀπέβαινε κανεὶς κακὸς ἂν παρετήρει τὴν κοινωνίαν αὐτὴν με πνεῦμα πολὺ κριτικόν.

Περισσότερον ἀξίζει νὰ τονίσωμεν τὴν ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν τὴν ὁποίαν μᾶς κάμουν καὶ διερχόμεθα τὰς ἐσπέρας μερικὰς ὥρας ἀναπαύσεως εἰς τὰ μεγάλα ἀνατολίτικα σαλόνια ἐπιπλωμένα με γοῦστο καὶ πολυτέλειαν, εἰς τὸ μέσον γυναικῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν πάντοτε κατὰ τὸ παράδοξον τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὸ μέσον ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι ἀποκαλύπτουν με τὴν διάλεκτόν μας, σκέψιν τόσον διάφορον τῆς ἰδικῆς μας. Ἐὰν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας μέχρι τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ ὡς τὰ βάθη τῆς Θράκης τὸ ἴδιον πιάνο παίζει με τὰ ἴδια γοῦστα, ἡ μονοτονία αὐτὴ δὲν ἔχει τίποτε νὰ προσκρούσῃ εἰς τὸ κλίμα. Βέβαια δὲν θὰ εἶνε αἱ πλέον νέαι μόδες, αἱ ὁποῖαι παρ' ὅλην τὴν ὑπομονὴν τῶν κυριῶν, φθάνουν εἰς τὰ μικρὰ εὐρωπαϊκὰ κέντρα.

(Σ 147) «Dauna» (Δούναβις) «Ἀδριανούπολις», ἐφημερίδες βουλγαρικαὶ αἱ ὁποῖαι πρὸ ὀλίγου ἰδρῦθησαν.

(Σ 148) Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνῶμεν ὅτι ὅλαι (ξεσηκώματα) αἱ ἀνα-

στατώσεις τῶν ἐθνοτήτων εἰς τὴν Τουρκίαν ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Εἰς μέγαλον ἀριθμὸν χωρίων Ἑλληνικῶν τῆς Ρωμυλίας βλέπει τις ἀκόμη μέγαλον χάρτην τελειότατον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Αὐτὸς εἶνε ἔργον τοῦ πατριώτου Ρήγα Φεραίου, ὁ ὁποῖος τριάντα χρόνια, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοὺς διεμοίρασεν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτὸς εἶνε ἕνα πολῦτιμον καμῆλιον. Πόσον συνετέλεσε εἰς τὸ νὰ ἰσχυροποιήσῃ εἰς τὰς καρδίας τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπελευθερώσεως!

(Σ. 117—119) Ἐγένετο πολὺς θόρυβος περὶ τὰ 1860 διὰ μίαν καθολικὴν Βουλγαρίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνδιεφέρετο ἡ αὐτὴ τῆς Ρώμης. Δύναται νὰ βλέπῃ κανεὶς σήμερον εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ποῖα ἀποτελέσματα ἔφερε αὐτὴ ἡ κίνησις. Ἡ καθολικὴ προπαγάνδα τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐγένετο ἀπὸ Πολωνοὺς ἱεραποστόλους, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦντες τὴν σλαβικὴν ἡννοοῦντο ἀπὸ τὸν λαόν. Οἱ πατέρες τῆς μεταρρυθμίσεως ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον τὴν ἀλλαγὴν τῆς θρησκείας τῶν Βουλγάρων. Ἡ Πύλη ἠνόνησε τὰς προθέσεις των. Μία περισσότερα θρησκευτικὴ κοινότης εἰς τὴν Τουρκίαν, εἶνε νέα ἀρχὴ ἐκτελέσεως τῶν ραγιαδῶν.

Ἐνῷ ὁ καρδινάλιος τῆς Ρώμης Παππάβο ηὐλόγει, χωρὶς νὰ ἐξογκῶνῃ τὰς ἐλπίδας τῆς ὁποίας ἐλογίζατο νὰ ἐκτελεσθῇ, τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πίστεως εἰς τὴν κατὰ Μαρίτσα ὁ Κωνσταντῖν-Πασά, διοικητὴς τῆς Ἀδριανουπόλεως, διέτρεχε τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐνεθάρρυνε τὰς μεταστροφάς (τοὺς ἀλλαξοπιστοῦντας).

Οἱ Πολωνοὶ ἱεραπόστολοι ἠθέλησαν νὰ κτίσουν ἐκκλησίαν πλησίον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὑπέδειξε εἰς τὸ μεζλίσι ὅτι τὸ οἰκόπεδον ἦτο βακοῦφι καὶ ἡ ἐκκλησία ἐγκατελείφθη. Οἱ Πολωνοὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ Κερίσχανε, χωρίον ἰδρυμένον εἰς τὰς πύλας τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐχουν ἀπὸ 5 ἐτῶν σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἐφοίτουν περισσότεροι τῶν 30 μαθητῶν καὶ τὸ ἐγκατέλειψαν. Οἱ καθολικοὶ ἐνωτικοὶ βούλγαροι εἶνε σήμερον περὶ τὰς 2000. Ὁ ἐπίσκοπός των, σεβ. Ραφαήλ, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Πύλη ἔσπευσε ν' ἀναγνώρισῃ τὸν τίτλον ἀρχηγοῦ θρησκευτικῆς κοινότητος, δίδουσα θέσιν εἰς τὸ mesliss πλησίον τοῦ Ἑλληνος ἀρχιεπισκόπου, δὲν κρύπτει ὅμως τὴν συμπάθειάν του διὰ τοὺς Πολωνούς.

Δύο assumptionistes τῆς Nîmes καὶ τέσσαρες ἀδελφαὶ τοῦ αὐτοῦ τάγματος ἵδρυσαν πρὸ ὀλίγου μίαν νέαν ἐκκλησίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βιλαείου. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἂν καὶ εἶχε μέτρια ἀποτελέσματα προσέφερε ὑπηρεσίας μὲ τὴν ἀφοσίωσίν της καὶ τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν πλησίον.

Α. Α. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ